

Міністерство освіти і науки України
Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія

КОЗАК ХРИСТИНА ІГОРІВНА

УДК 377.36:614.253.5:174 (043.3)

**ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ
МАЙБУТНІХ МОЛОДШИХ СПЕЦІАЛІСТІВ СЕСТРИНСЬКОЇ СПРАВИ
НА ЗАСАДАХ ДЕОНТОЛОГІЧНОГО ПІДХОДУ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук



Хмельницький – 2019

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Хмельницькому національному університеті, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор
Мельничук Ірина Миколаївна,
Тернопільський національний медичний
університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ
України, завідувач кафедри педагогіки вищої
школи та суспільних дисциплін.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Біда Олена Анатоліївна,
Закарпатський угорський інститут імені Ференца
Ракоці II, завідувач кафедри педагогіки і
психології;

кандидат педагогічних наук, доцент
Гуменюк Ольга Михайлівна,
Львівський національний медичний університет
імені Данила Галицького, доцент кафедри
стоматології дитячого віку.

Захист відбудеться «14» червня 2019 р. о 12⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 70.145.01 у Хмельницькій гуманітарно-педагогічній академії за адресою: зала засідань, вул. Проскурівського підпілля, 139, м. Хмельницький, 29013.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії за адресою: вул. Проскурівського підпілля, 139, м. Хмельницький, 29013; та на сайті академії за адресою: www.kgra.km.ua.

Автореферат розісланий «11» травня 2019 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради



Б. С. Крищук

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. На сучасному етапі розвитку суспільства медицина як сфера професійної діяльності зазнає значних трансформацій, які продукуються позитивною динамікою ставлення до здоров'я, життя, зростанням вимог до якості медичних послуг та умов їхнього надання пацієнтам. Водночас із позитивними результатами реформ і реструктуризації системи охорони здоров'я з'явилися й деструктивні явища: тенденція дегуманізації медицини, ігнорування моральних проблем надання медичної допомоги на користь економічних інтересів, формальне ставлення медичних працівників до пацієнтів та відсутність між ними довірливого контакту. У цьому контексті виникла нагальна проблема гуманізації медичної освіти, особистісно-професійного розвитку майбутніх молодших спеціалістів сестринської справи як найбільш численної групи медичних працівників, з урахуванням етично-моральних імперативів і професійно-етичних ідеалів та цінностей медичної діяльності. Тому одним із ключових завдань професійної підготовки в медичних коледжах є формування професійної ідентичності майбутніх молодших спеціалістів сестринської справи на основі світоглядних і моральних ідеалів, норм професійної поведінки, які забезпечують готовність суб'єкта до виконання професійного обов'язку з оптимальним поєднанням ціннісно-гуманістичного і технологічного складників фахової діяльності.

Концептуальні положення Закону України «Про вищу освіту» (2014 р.), Проекту Національної стратегії побудови нової системи охорони здоров'я в Україні на період 2015–2025 рр. (2015 р.), Концепції побудови нової національної системи охорони здоров'я України (2014 р.), Указів Президента України «Про стратегію сталого розвитку «Україна–2020»» (2015 р.), «Про заходи щодо забезпечення пріоритетного розвитку освіти в Україні» (2010 р.) актуалізують потребу формування духовно-моральних якостей (гуманізму, відповідальності за якість діяльності та сумлінне виконання професійного обов'язку) особистості майбутнього молодшого спеціаліста сестринської справи як основи становлення всього комплексу функцій соціально зрілої особистості, сукупності її відносин з навколишнім світом. Сформованість цих якостей, їхня вкоріненість в особистість майбутніх молодших спеціалістів сестринської справи визначається рівнем їхньої професійної ідентичності, яка стає результатом спеціально організованого процесу залучення студентів до норм і цінностей професійного медичного співтовариства, що уможлиблюється використанням ідей деонтологічного підходу.

Основою розробки теоретичних і методичних напрямів дослідження проблеми формування професійної ідентичності майбутніх молодших спеціалістів сестринської справи є: наукові розвідки у сфері професійної медичної освіти (О. Гуменюк, Л. Кайдалова, Л. Ковальчук, В. Кулініченко, І. Махновська, І. Радзієвська, В. Химинець, М. Шегедин, К. Мен (K. Mann); теорії професійного розвитку майбутніх медиків (О. Аніщенко, О. Неловкіна-Берналь, А. Разумна, М. Тимофієва, К. Ушакова, Г. Волд (H. Wald); аналіз поняття «ідентичність» у

дослідженнях про самосвідомість і самоставлення особистості (П. Гнатенко, К. Добровольська, О. Кікінеджи, В. Комаренко, Л. Мазур, Л. Хашиєва, Р. Ельм (R. Elm); концепції сутності особистості, її психологічної структури і механізми персоналізації та самореалізації (О. Бастракова, А. Борисюк, Ю. Москаль, Т. Серафіні (T. Serafini); теоретичні положення формування зрілої особистості та ідентичності (Н. Антонова, Є. Єгорова, В. Зливков, Дж. Марсія (J. Marcia), А. Вотермен (A. Waterman); ідеї системогенезу професійної діяльності і становлення особистості як професіонала (В. Галузяк, В. Кульчицький, Н. Пов'якель, А. Басрнстейн (A. Baernstein); формування професійної ідентичності (О. Біда, О. Денисова, О. Коропецька, М. Марунець, І. Мельничук, О. Романишина, С. Нірі (S. Neary); проблеми професійної позиції фахівців соціономічних професій (А. Лукіяничук, О. Поліванова, Д. Хагхес (D. Hughes); аналіз проблеми формування професійної самосвідомості медичних працівників на різних етапах професіоналізації (О. Іщук, І. Кахно, М. Попіль, А. Саблук, Н. Чорнобрива, Л. Лінгард (L. Lingard) та ін., з яких узагальнено, що з урахуванням вікових особливостей період навчання в медичному коледжі є сензитивним для професійного самовизначення, ідентифікації студента з майбутньою професією.

Аналіз дослідженості проблеми професійної ідентичності майбутніх молодших спеціалістів сестринської справи в умовах масштабних перетворень в Україні, шляхів її формування в освітньому середовищі медичного коледжу уможливили визначення низки *суперечностей* між:

- об'єктивною потребою формування професійної ідентичності майбутніх молодших спеціалістів сестринської справи в медичних коледжах і недостатньою теоретичною розробленістю такого процесу на засадах деонтологічного підходу;

- переважанню спрямованості освітньої діяльності майбутніх молодших спеціалістів сестринської справи в медичних коледжах на вивчення фахових дисциплін та потребою спрямування активності студентів на особистісне вдосконалення морально-етичних якостей на засадах деонтологічного підходу;

- значним потенціалом деонтологічного підходу в професійно-особистісному розвитку і формуванні професійної ідентичності майбутніх фахівців та недостатністю його реалізації в педагогічній практиці у зв'язку з обмеженістю наявного науково-методичного забезпечення.

Актуальність наукової проблеми, недостатня її теоретична розробленість, наявність окреслених суперечностей, а також потреба пошуку ефективних шляхів практичного її вирішення зумовили вибір теми дисертації: **«Формування професійної ідентичності майбутніх молодших спеціалістів сестринської справи на засадах деонтологічного підходу»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано відповідно до тематичного плану наукових досліджень Хмельницького національного університету «Психолого-педагогічна система становлення особистості фахівця» (державний реєстраційний номер 0910U222009).

Тему дисертації затверджено вченою радою Хмельницького національного університету (протокол № 8 від 25.02.2016 р.) та узгоджено в Міжвідомчій раді з

координації досліджень у галузі освіти, педагогіки і психології НАПН України (протокол № 3 від 29.03.2016 р.).

Мета дослідження полягає в розробці, теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці дієвості педагогічних умов і структурно-функціональної моделі формування професійної ідентичності майбутніх молодших спеціалістів сестринської справи на засадах деонтологічного підходу в медичних коледжах.

Відповідно до поставленої мети сформульовано основні **завдання дослідження**:

1. На основі аналізу наукової психолого-педагогічної та медичної літератури з'ясувати сутність професійної ідентичності та визначити особливості її формування в майбутніх молодших спеціалістів сестринської справи на засадах деонтологічного підходу.

2. Конкретизувати компоненти та вдосконалити критерії, показники та рівні сформованості професійної ідентичності майбутніх молодших спеціалістів сестринської справи.

3. Виявити і теоретично обґрунтувати педагогічні умови та розробити структурно-функціональну модель формування професійної ідентичності майбутніх молодших спеціалістів сестринської справи на засадах деонтологічного підходу.

4. Експериментально перевірити дієвість педагогічних умов і результативність упровадження структурно-функціональної моделі формування професійної ідентичності майбутніх молодших спеціалістів сестринської справи на засадах деонтологічного підходу.

Об'єкт дослідження – професійна підготовка майбутніх молодших спеціалістів сестринської справи в медичних коледжах.

Предмет дослідження – педагогічні умови і структурно-функціональна модель формування професійної ідентичності майбутніх молодших спеціалістів сестринської справи на засадах деонтологічного підходу.

Для вирішення поставлених у дослідженні завдань використовувалися такі взаємодоповнювальні **методи дослідження**: *теоретичні* – сутнісно-логічний та порівняльний аналіз, систематизація, синтез, абстрагування й узагальнення психолого-педагогічної, науково-методичної, медичної та спеціальної літератури, які застосовувалися в комплексному вивченні наукових поглядів з проблеми дослідження (визначення понятійно-термінологічного апарату, теоретичного змісту і потенціалу деонтологічного підходу в професійній підготовці майбутніх молодших спеціалістів сестринської справи в медичних коледжах); системно-структурний метод, що дозволив розглянути досліджувані явища в їхньому різноманітті, взаємозв'язку та цілісній єдності; моделювання, планування, абстрагування, прогнозування – для розробки структурно-функціональної моделі формування професійної ідентичності майбутніх молодших спеціалістів сестринської справи на засадах деонтологічного підходу; *емпіричні* – педагогічне спостереження, опитування, тестування, збір та узагальнення незалежних характеристик, анкетування, самооцінювання, бесіда, аналіз діяльності студентів

– для встановлення рівня професійної ідентичності майбутніх молодших спеціалістів сестринської справи; *педагогічний експеримент* (констатувальний, формувальний і підсумковий) – з метою перевірки дієвості визначених педагогічних умов і структурно-функціональної моделі формування професійної ідентичності майбутніх молодших спеціалістів сестринської справи на засадах деонтологічного підходу; *статистичні методи опрацювання результатів дослідження* (групування, ранжування, аналіз статистичних даних та графічний метод їхнього представлення) – для визначення достовірності вимірювань за допомогою критерію Фішера шляхом перевірки гіпотез і встановлення кількісних залежностей між досліджуваними явищами та процесами.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що:

– *уперше* визначено і теоретично обґрунтовано педагогічні умови формування професійної ідентичності майбутніх молодших спеціалістів сестринської справи на засадах деонтологічного підходу: психолого-педагогічний супровід формування професійної ідентичності майбутніх молодших спеціалістів сестринської справи на різних етапах навчання; забезпечення формування деонтологічного світогляду майбутніх молодших спеціалістів сестринської справи шляхом збагачення змісту навчальних дисциплін відомостями міждисциплінарного характеру; конструювання професійно-морального середовища на базі лікувально-профілактичних закладів у період виробничої практики; організація рефлексивно-творчої навчальної діяльності студентів медичного коледжу; *розроблено* структурно-функціональну модель формування професійної ідентичності майбутніх молодших спеціалістів сестринської справи на засадах деонтологічного підходу, сконструйовану з урахуванням вимог до професійної функціональності і якості деонтологічної підготовки медичних працівників (гуманізм, професіоналізм, самокритичність, повага прав, свобод і гідності пацієнтів) та представлену єдністю цільового, змістовного, операційно-діяльнісного і результативно-оцінювального блоків. Механізмом реалізації моделі передбачено послідовне проходження етапів (адаптаційний, стабілізаційний, ідентифікаційний і етап професійного становлення) та охоплює досліджуваний процес від постановки цілей до аналізу його результатів, забезпечуючи збалансоване і науково обґрунтоване управління формуванням професійної ідентичності майбутніх молодших спеціалістів сестринської справи на засадах деонтологічного підходу;

– *удосконалено* критерії, показники та рівні сформованості професійної ідентичності майбутніх молодших спеціалістів сестринської справи, які ґрунтуються на морально-етичних установках, орієнтирах соціально-професійного середовища медичної діяльності і дають змогу визначити сформованість компонентів професійної ідентичності;

– *уточнено* компоненти (ціннісно-смысловий, когнітивно-комунікативний, суб'єктно-діяльнісний та емоційно-рефлексивний) та поняття «професійна ідентичність майбутніх молодших спеціалістів сестринської справи» як інтегральну якість студентів, що відображає усвідомлення власної тотожності з професійною спільнотою, прийняття професійних цінностей, узгодження

професійних і життєвих уявлень та зіставлення власного соціального «Я» з нормативним, ціннісним, культурним, символічним і комунікативним полем медичної практики; характеризується наявністю знань, які відображають змістовну сутність інтелектуальних, світоглядних і моральних цінностей, здатністю прогнозувати і конструювати процес професійної діяльності з урахуванням її специфіки та в межах взаємодії з колегами і пацієнтами, зумовлюється змістом норм професійної медичної етики та деонтології, морально-етичними імперативами, професійно-етичними ідеалами і цінностями медсестринської діяльності.

Подальшого розвитку набули основні напрями реалізації деонтологічного підходу в медичних коледжах з метою формування професійної ідентичності майбутніх медичних працівників під час вивчення дисциплін природничо-наукової підготовки та циклу професійної і практичної підготовки; наукові уявлення про використання педагогічного потенціалу деонтологічного підходу в навчальному середовищі медичних коледжів.

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробці та впровадженні в освітній процес медичного коледжу авторського навчально-методичного посібника «Навчально-методичний комплекс формування професійної ідентичності майбутніх молодших спеціалістів сестринської справи на засадах деонтологічного підходу» для теоретичного та практичного освоєння студентами сутності біоетичних та деонтологічних цінностей і норм у контексті майбутньої професійної діяльності; розробці рекомендацій щодо методичного вдосконалення процесу викладання дисциплін циклів природничо-наукової, професійної і практичної підготовки в медичних коледжах із застосуванням інтерактивних методів; підготовлено комплект додаткових дидактичних одиниць змісту біоетичного та деонтологічного характеру (тексти наукових статей, статей з періодичних видань, підбірки висловлювань науковців і громадських діячів, відеофрагменти телевізійних передач) з дисциплін «Основи психології та міжособове спілкування», «Історія медицини та медсестринства», «Основи медсестринства», «Медсестринська етика та деонтологія» без порушень вимог щодо їхнього освітнього мінімуму. Результати дисертаційного дослідження використано в освітньому процесі закладів медичної освіти і в системі підвищення кваліфікації середнього медичного персоналу.

Результати дослідження **впроваджено** в практику підготовки майбутніх молодших спеціалістів сестринської справи Гайсинського медичного коледжу (довідка про впровадження № 111 від 07.06.2018 р.), Кременецького медичного училища імені Арсена Річинського (довідка про впровадження № 165 від 21.06.2018 р.), Рівненського державного базового медичного коледжу (довідка про впровадження № 363 від 02.07.2018 р.), ВНЗ «Чортківський державний медичний коледж» (довідка про впровадження № 190 від 11.10.2018 р.).

Особистий внесок здобувача в спільних публікаціях полягає в тому, що: у статті [5] – обґрунтовано необхідність формування професійної ідентичності майбутніх спеціалістів сестринської справи; у статті [9] – актуалізовано необхідність формування гуманності у майбутніх медичних працівників; у

статті [10] – окреслено стратегічні принципи організації самоосвітньої діяльності студентів медичних коледжів.

Апробація результатів дослідження. Основні положення дисертації презентувалися, обговорювалися та одержали позитивну оцінку на науково-практичних конференціях різного рівня, серед яких: *міжнародні* – «Тенденції та перспективи розвитку наук і освіти в умовах глобалізації» (Переяслав-Хмельницький, 2015), «Вища освіта в медсестринстві: проблеми і перспективи» (Житомир, 2015), «Theoretical and Applied Researches in the Field of Pedagogy, Psychology and Social Sciences» (Kielce, 2016), «Дослідження різних напрямків розвитку психології та педагогіки» (Одеса, 2017), «Трансформаційні процеси в освіті та медицині: вітчизняний та зарубіжний контекст», «Компетентнісний підхід у гуманітарній підготовці майбутніх фахівців медичної галузі» (Тернопіль, 2018); *всеукраїнські* – «Педагогіка і психологія: методика та проблеми практичного застосування» (Запоріжжя, 2016), «Теоретико-методологічні основи розвитку освіти та управління навчальними закладами» (Херсон, 2016).

Матеріали та результати дослідження обговорювалися й були схвалені на засіданні циклової комісії професійної та практичної підготовки основ медсестринства ВНЗ «Чортківський державний медичний коледж», на засіданнях кафедри педагогіки вищої школи та суспільних дисциплін Тернопільського національного медичного університету імені І. Я. Горбачевського МОЗ України та на засіданнях кафедри соціальної роботи і соціальної педагогіки Хмельницького національного університету (2015–2018 рр.).

Публікації. Результати дослідження висвітлено у 18 наукових публікаціях автора (15 – одноосібні), з яких 8 відображають основні наукові результати дисертації (зокрема 2 статті у вітчизняних наукових виданнях, включених до міжнародних наукометричних баз, 1 публікація в зарубіжному науковому виданні), 9 – апробаційного характеру, 1 публікація, яка додатково відображає наукові результати дисертації.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків до них, загальних висновків, списку використаних джерел (253 найменування, зокрема 30 – іноземними мовами), додатків (15 на 39 сторінках). Загальний обсяг дисертації становить 250 сторінок друкованого тексту, основний зміст викладено на 185 сторінках. Роботу ілюстровано 9 таблицями та 11 рисунками.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність обраної теми та вказано на її зв'язок з науковими програмами, планами, темами; визначено мету, завдання, об'єкт, предмет та методи наукового дослідження; розкрито наукову новизну та практичне значення одержаних результатів; подано відомості про впровадження, апробацію та опублікування результатів дослідження; розкрито особистий внесок в опублікованих у співавторстві працях; вказано відомості про структуру та обсяг дисертації.

У першому розділі – «Теоретичні основи формування професійної ідентичності майбутніх молодших спеціалістів сестринської справи на засадах деонтологічного підходу» – розглянуто професійну ідентичність як міждисциплінарну наукову проблему; обґрунтовано теоретичний зміст та визначено методологічний потенціал деонтологічного підходу в професійній підготовці в медичних коледжах; виокремлено специфічні особливості формування професійної ідентичності (далі – П) майбутніх молодших спеціалістів сестринської справи (далі – МССС) на засадах деонтологічного підходу.

Професійна підготовка майбутніх МССС як етап професійного розвитку має певні завдання й особливості стосовно становлення фахівця, а також специфічні стадії і критерії професійного розвитку. Результати аналізу робіт низки науковців (О. Андрійчук, О. Антонова, Т. Бабенко, Т. Закусилова, К. Куренкова, І. Ліщук, І. Радзієвська, І. Сурсаєва, С. Тихолаз та ін.) вказують на те, що етап професійної підготовки студентів у медичних коледжах має на меті: адаптувати майбутніх МССС до системи професійної освіти; сформувати готовність до професійної діяльності; розвинути особистість професіонала. Зміни особистості, які відбуваються в межах професіоналізації, мають ключове значення для повноцінного оволодіння професійною майстерністю і творчою самореалізацією в професії. Фундаментальною умовою особистісно-професійного розвитку майбутніх МССС є підвищення рівня професійної самосвідомості, становлення «професійного Я», набуття професійної ідентичності.

На основі аналізу психолого-педагогічної літератури (А. Борисюк, В. Зливков, О. Романишина, О. Сергєєнкова, К. Шамлян, А. Баєрнштейн (A. Baernstein), Д. Хархес (D. Hughes), С. Ярвінс-Селінгер (S. Jarvis-Selinger) та ін.) визначено зміст понять дослідження: ідентичність – феномен, що має динамічний і структурний характер та пов'язаний з безперервним процесом розвитку особистості; професійна ідентичність характеризується усвідомленням власної тотожності з професійною спільнотою, її оцінка, своєрідна ментальність, відчуття самотійності і самоефективності, тобто переживання власної професійної цілісності і визначеності; професійна ідентичність майбутніх МССС визначається як сукупність двох «контурів» її тотожності – внутрішнього і зовнішнього. Внутрішній контур професійної ідентичності є тотожністю самому собі, своїй психіці, світогляду, цінностям, відчуттям, а зовнішній – тотожність соціальному оточенню, його принципам, нормам, діяльності. Формування професійної ідентичності майбутніх МССС передбачено організацією освітнього процесу, у межах якого студенти здійснюють цілеспрямовану й особистісно значущу діяльність, де відбувається особистісна самодетермінація і засвоєння системи цінностей. Установлено, що концептуальним завданням професійної освіти в медичних коледжах є сприяння професійному становленню та формуванню професійної ідентичності майбутніх МССС на основі використання інноваційних підходів, зокрема деонтологічного, що обґрунтовано потребою гармонізації відносин на рівні «МССС – пацієнт», передбачає формування відповідного деонтологічного простору на основі дотримання біоетико-деонтологічних норм, у

яких сконденсовано духовний, моральний, чуттєвий компоненти медичної діяльності.

Ключовим поняттям деонтологічного підходу є «деонтологія» як форма суспільного буття, яка формулює низку вимог, що визначають ставлення особистості до власної професійної діяльності та виникає внаслідок суспільного розподілу праці. Шляхом застосування принципу історизму та історико-аналітичного методу в аналізі літературних джерел виокремлено три періоди становлення деонтології: *імпліцитний період*, пов'язаний із зародженням етики як філософського вчення про мораль, виникненням перших професійних регламентів та нормативних вимог до професійної поведінки; *експліцитний період*, який характеризується концептуальним оформленням деонтології, за Дж. Бентамом, як науки про належну професійну поведінку крізь призму моральності; *інституційний період* характеризується розглядом деонтології як науки, що досліджує проблеми професійного обов'язку на основі сукупності етичних норм; появою системи професійних норм, перших кодексів професійної поведінки, закріплених у нормативних актах і документах.

Одним із перших напрямів деонтології є медична деонтологія, яка виявляється у вчинках медичних працівників, є практичним застосуванням медико-етичних принципів, орієнтирами та обмеженням застосування медичних навичок і знань у конкретних випадках. У авторському розумінні медична деонтологія трактується як наука про досконалість медичного обслуговування населення в психологічному, етичному, естетичному та організаційному аспектах. Використання деонтологічного підходу в професійній підготовці майбутніх МССС сприяє вирішенню проблем, пов'язаних з професійно-етичними та нормативно-імперативними аспектами взаємин МССС та інших суб'єктів лікувального процесу, а також взаємин конкретного МССС та медичної спільноти, суспільства, держави, права, закону.

Специфічними особливостями організації освітнього процесу майбутніх МССС у медичних коледжах є: розгляд професійної підготовки як особливої форми соціального регулювання та супроводу професіоналізації особистості, у межах якої відбувається трансформація змістовних характеристик ПІ, яка виявляється в усвідомленні власної приналежності до професійної спільноти, професії, схваленні цінностей, норм професійної медичної діяльності, зокрема етико-деонтологічних; опора на індивідуально-особистісні характеристики студентів, соціально прийнятні морально-етичні та деонтологічні вимоги і норми в оволодінні професією МССС задля формування професійної позиції, прийняття студентами професійних ціннісних позицій, нормативних для професійного простору та самоототожнення з ними; спрямування освітнього процесу на особистісно-професійний розвиток студентів на основі морально-професійних цінностей, що передбачає прийняття студентами професії як життєвого завдання, її особистісно-сміслового «вбудовування» в загальний життєвий план; орієнтація студентів на реалізацію сукупності деонтологічних відносин і цінностей у професійній діяльності шляхом залучення кожного студента в активну професійну діяльність з опорою на його вітагенний досвід; формування

деонтологічної спрямованості особистості студентів медичних коледжів, пов'язаної з сукупністю установок і ціннісних орієнтацій, що виявляють її професійну й емоційно-моральну спрямованість та відображають прагнення особистості стати, бути і залишатися медичним працівником; потреба організації етико-деонтологічної підготовки майбутніх МССС під час вивчення дисциплін природничо-наукової підготовки та циклу професійної і практичної підготовки для засвоєння студентами належних деонтологічних знань та оволодіння способами їхньої реалізації в професійній діяльності, а також пошуку сенсу власної фахової діяльності.

У другому розділі – «Оптимізація процесу формування професійної ідентичності майбутніх молодших спеціалістів сестринської справи на засадах деонтологічного підходу» – уточнено структуру професійної ідентичності майбутніх МССС; визначено педагогічні умови та розроблено структурно-функціональну модель формування професійної ідентичності майбутніх молодших спеціалістів сестринської справи на засадах деонтологічного підходу.

На основі цілеспрямованого аналізу наукових досліджень (Є. Єгорова, В. Комаренко, А. Мікляєва, Ю. Москаль, В. Філіпчук, З. Шарлович та ін.) щодо проблеми формування професійної ідентичності майбутніх МССС на засадах деонтологічного підходу уточнено окреслене поняття, яке розглядаємо як інтегровану якість, що передбачає наявність у студентів стійких переконань у ціннісних підставах професії МССС та зіставлення деонтологічних цінностей професії з майбутньою професійною діяльністю, належного рівня біоетичної та деонтологічної теоретичної підготовки для проектування власної суб'єктної деонтологічної позиції та деонтологічної оцінки образу «Я».

У структурі професійної ідентичності майбутніх МССС виокремлено такі компоненти: ціннісно-смысловий, когнітивно-комунікативний, суб'єктно-діяльнісний, емоційно-рефлексивний, зміст яких визначає ціннісно-смыслову ставлення до навколишнього простору, професійної діяльності, себе і власних вчинків на основі морально-етичних і деонтологічних вимог, які висуваються до професійної діяльності медичних працівників. На основі визначених структурних компонентів чітко встановлені критерії та показники для діагностики рівнів сформованості професійної ідентичності майбутніх МССС (продуктивний (рівень усвідомлення), оптимальний (рівень освоєння), базовий (рівень прийняття), початковий (рівень уявлень), які були вдосконалені на основі деонтологічного підходу. Представлена в дослідженні структурно-функціональна модель (рис. 1), формування професійної ідентичності майбутніх МССС на засадах деонтологічного підходу є єдністю цільового, змістовного, операційно-діяльнісного та результативно-оцінювального блоків. *Цільовий блок* адекватно відображає сучасні вимоги, які висуваються до МССС соціальним довкіллям, професійним статусом і особистими потребами студентів. Компоненти професійної ідентичності відображені в завданнях дослідження шляхом переломлення крізь науково обґрунтований деонтологічний підхід та принципи.

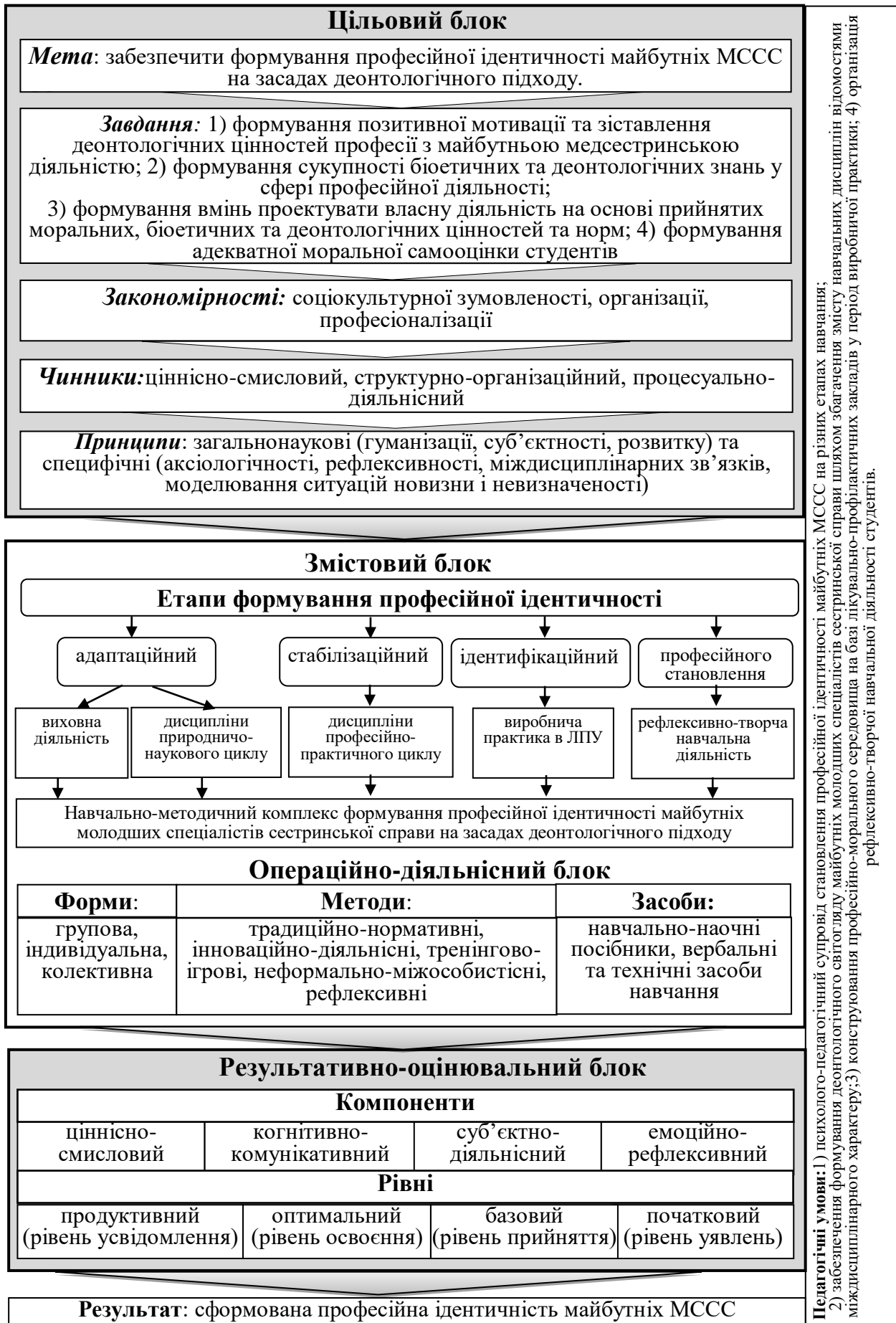


Рис. 1 Структурно-функціональна модель формування професійної ідентичності майбутніх МССС на засадах деонтологічного підходу

Змістовий блок є відображенням поетапного процесу формування професійної ідентичності шляхом введення в зміст деяких дисциплін природничо-наукової підготовки та циклу професійної і практичної підготовки додаткових елементів змісту біоетичного та деонтологічного характеру та в програму виробничої практики.

Операційно-діяльнісний блок відображає форми (індивідуальні, групові), методи (традиційно-нормативні, інноваційно-діяльні, неформально-міжособистісні, тренінгово-ігрові, рефлексивні) і засоби (навчально-наочні посібники, вербальні та технічні) формування професійної ідентичності майбутніх МССС шляхом реалізації визначених педагогічних умов. Вони були визначені на основі аналізу теоретичних джерел з проблеми дослідження та визначеної структури професійної ідентичності майбутніх МССС: психолого-педагогічний супровід становлення професійної ідентичності майбутніх МССС на різних етапах навчання; забезпечення формування деонтологічного світогляду майбутніх МССС шляхом збагачення змісту навчальних дисциплін відомостями міждисциплінарного характеру; конструювання професійно-морального середовища на базі лікувально-профілактичних закладів у період виробничої практики; організація рефлексивно-творчої навчальної діяльності студентів.

Результативно-оцінювальний блок передбачає здійснення моніторингу процесу формування професійної ідентичності майбутніх МССС на основі визначених критеріальних показників та рівнів її сформованості.

У третьому розділі – «Експериментальна перевірка дієвості педагогічних умов і результативності структурно-функціональної моделі формування професійної ідентичності майбутніх молодших спеціалістів сестринської справи на засадах деонтологічного підходу» – визначено етапи проведення та представлено результати дослідно-експериментальної роботи реалізації педагогічних умов та впровадження структурно-функціональної моделі формування професійної ідентичності майбутніх МССС на засадах деонтологічного підходу.

Загалом дослідно-експериментальна робота щодо перевірки ефективності педагогічних умов та структурно-функціональної моделі формування професійної ідентичності майбутніх МССС на засадах деонтологічного підходу проводилася в період з 2015–2018 рр. у ВНЗ «Чортківський державний медичний коледж», Кременецькому медичному училищі імені Арсена Річинського, Рівненському державному базовому медичному коледжі, Гайсинському медичному коледжі в кілька послідовних етапів: аналітичний, констатувальний, формувальний, підсумковий.

Аналітичний етап (початок 2015 р.) передбачав теоретичне осмислення проблеми професійної ідентичності майбутніх МССС, постановку мети і завдань дослідно-експериментальної роботи, вивчення навчальних планів для проектування змісту дисциплін природничо-наукової, професійної і практичної підготовки з опорою на біоетичні та деонтологічні цінності та норми, що визначило вихідні позиції і початкові дані для проведення педагогічного експерименту. На *констатувальному* етапі (2015–2016 н.р.) визначено

початковий рівень професійної ідентичності майбутніх МССС. Валідним діагностичним інструментарієм обрано сукупність методик, що визначають сформованість усіх компонентів професійної ідентичності студентів, до якої увійшли такі методики: «Опитувальник для визначення мотивів вибору професії» (Р. Овчаров), «Опитувальник для вимірювання рівня поваги до соціальних норм і етичних вимог» (В. Мельников та Л. Ямпольський), «Діагностика соціально-психологічних установок особистості в мотиваційно-потребнісній сфері» (О. Потьомкін), «Самооцінка особистості» (О. Мотков у модифікації Б. Сосновського), авторські анкети – «Цілі та цінності діяльності медичного працівника», «Ставлення майбутніх МССС до професійної підготовки в медичному коледжі», «Самооцінка професійної ідентичності майбутніх МССС», «Самоаналіз (аналіз) особистості».

Формувальний етап дослідно-експериментальної роботи (2015–2018 рр.) передбачав реалізацію визначених педагогічних умов формування професійної ідентичності майбутніх МССС на засадах деонтологічного підходу. З метою комплексної реалізації педагогічних умов протягом II–IV курсу навчання студентів ЕГ в медичному коледжі використовувався авторський навчально-методичний посібник «Навчально-методичний комплекс формування професійної ідентичності майбутніх молодших спеціалістів сестринської справи на засадах деонтологічного підходу» для теоретичного і практичного освоєння студентами сутності біоетичних та деонтологічних цінностей і норм майбутньої професійної діяльності. З метою розширення біоетичного та деонтологічного змісту дисциплін «Основи психології та міжособове спілкування», «Історія медицини та медсестринства», «Основи медсестринства», «Медсестринська етика та деонтологія» використовувалися додаткові дидактичні одиниці (тексти наукових статей з періодичних видань, підбірки висловлювань науковців і громадських діячів, відеофрагменти телевізійних передач етично-деонтологічного змісту тощо). Участь студентів у ділових та рольових іграх, case-study, інтеракціях давала змогу апробувати професійно-етичні моделі поведінки МССС шляхом конструювання професійно-морального середовища, що сприяло гармонізації особистісних і професійних етико-деонтологічних цінностей, формуванню деонтологічного світогляду. З метою оптимізації вивчення дисциплін циклів природничо-наукової, професійної і практичної підготовки в медичних коледжах застосування інтерактивних методів здійснювалося в ЕГ в умовах традиційного навчання. У період виробничої практики на базі лікувально-профілактичних закладів у студентів ЕГ формувалися адекватні уявлення щодо професійної ролі МССС та готовність до роботи з різними групами пацієнтів у ситуаціях, які вимагають складного морального вибору та відповідальності. Обговорення професійних дій на практичних заняттях у медичному коледжі і під час практики сприяла активізації рефлексивної діяльності студентів, які навчалися в ЕГ.

З метою аналізу результатів експериментального дослідження на *підсумковому етапі* (кінець 2018 р.) порівнювалися цифрові показники вхідного і підсумкового рівнів професійної ідентичності майбутніх МССС, які навчалися в КГ та ЕГ (табл. 1). Порівняння результатів засвідчує, що кількість студентів ЕГ,

які досягли продуктивного і оптимального рівнів професійної ідентичності, збільшилася на 10,9 % та 14,5 %, а в КГ – на 4,7 % і 3,6 %. Кількість студентів з базовим і початковим рівнями в ЕГ зменшилася на 21,8 % та 3,6 %, а в КГ – 4,6 % та 3,7 % відповідно. Середнє значення сформованості професійної ідентичності молодших спеціалістів сестринської справи у КГ зросло від 3,8 до 4,0 бала (на 0,2 бала), а в ЕГ – від 3,8 до 4,2 бала (на 0,4 бала).

За допомогою методів математичної статистики (визначення критерію Фішера) доведено вірогідність і достовірність отриманих результатів.

Таблиця 1

Узагальнені результати сформованості професійної ідентичності майбутніх МССС

Група – етап контролю – кількість студентів	Рівні сформованості професійної ідентичності майбутніх МССС								Середній бал (СБ)
	Продуктивний		Оптимальний		Базовий		Початковий		
	КС	%	КС	%	КС	%	КС	%	
КГ-ВК-108 студ.	28	25,9	36	33,4	40	37,0	4	3,7	3,8
КГ-ПК-108 студ.	33	30,6	40	37,0	35	32,4	0	0	4,0
ЕГ-ВК-110 студ.	30	27,3	34	30,9	42	38,2	4	3,6	3,8
ЕГ-ПК-110 студ.	42	38,2	50	45,4	18	16,4	0	0	4,2

Отже, отримані результати експериментального дослідження згідно з показниками сформованості професійної ідентичності майбутніх МССС, які навчалися в ЕГ та КГ, є достовірними та свідчать про дієвість педагогічних умов та результативність упровадження структурно-функціональної моделі формування професійної ідентичності майбутніх МССС на засадах деонтологічного підходу.

ВИСНОВКИ

У дисертації висвітлено теоретичні узагальнення та запропоновано нове вирішення актуального наукового завдання: формування професійної ідентичності майбутніх МССС на засадах деонтологічного підходу. Результати проведеного дослідження дали підстави сформулювати такі **висновки**:

1. На основі узагальнення наукових досліджень встановлено, що проблематика професійної ідентичності в психолого-педагогічній літературі розглядається як складник професійного самовизначення і професійного розвитку в контексті вивчення професійної самосвідомості. Професійна ідентичність майбутніх МССС є інтегрованою якістю, що поєднує індивідуально-особистісні (усвідомленість вибору професії, повнота і міцність знань за обраною професією, формування професійно значущих та емпатійних якостей) та соціально зорієнтовані (навички професійного спілкування та побудови відносин і позиціонування себе в колективі, здатність самостійно приймати рішення і брати на себе відповідальність) характеристики особистості; передбачає наявність

стійких переконань у деонтологічних цінностях професії медичної сестри для проектування власної суб'єктної деонтологічної позиції в роботі за фахом.

Формування професійної ідентичності майбутніх МССС на засадах деонтологічного підходу передбачає створення умов для ототожнення особистого і соціального досвіду студентів з професією і професійною спільнотою, є процесом освоєння студентами нормативних професійних вимог, які дають змогу їм адекватно сприймати медичну реальність, орієнтуватися в ній, виробляти професійно-доцільні стратегії і тактики, завдання і плани професійної діяльності, свідомо регулювати власну поведінку в межах встановлених професійно-нормативних імперативів. Сформована професійна ідентичність характеризується наявністю в майбутніх МССС сукупності знань, що відображають змістовну сутність інтелектуальних, світоглядних і моральних цінностей; здатністю прогнозувати й конструювати процес професійної діяльності з урахуванням її специфіки у взаємодії з колегами і пацієнтами та зумовлюється змістом норм професійної медичної етики та деонтології, етично-моральними імперативами, професійно-етичними ідеалами й цінностями медичної діяльності.

Особливостями формування професійної ідентичності майбутніх МССС на засадах деонтологічного підходу є розгляд професійної підготовки як особливої форми соціального регулювання та супроводу професіоналізації особистості; опора на індивідуально-особистісні характеристики студентів, соціально прийняті морально-етичні та деонтологічні вимоги й норми в оволодінні професією; спрямування освітнього процесу на особистісно-професійний розвиток студентів на основі морально-професійних цінностей; орієнтація студентів на реалізацію сукупності деонтологічних відносин і цінностей у професійній діяльності; формування деонтологічної спрямованості особистості студентів медичних коледжів; потреба організації етико-деонтологічної підготовки майбутніх МССС під час вивчення дисциплін циклу природничо-наукової, професійної і практичної підготовки.

2. На основі врахування визначених особливостей конкретизовано компоненти професійної ідентичності майбутніх МССС: ціннісно-смісловий, який розкриває усвідомлення студентами деонтологічних цінностей професії; когнітивно-комунікативний, який відображає повноту і зміст засвоєних біоетико-деонтологічних знань; суб'єктно-діяльнісний, що визначає сформованість умінь студентів здійснювати професійні дії на основі засвоєних етичних і деонтологічних норм і принципів взаємин медичної сестри і пацієнтів; емоційно-рефлексивний, який характеризується спрямованістю студентів на самопізнання і саморозвиток у професійній діяльності на основі моральних традицій сучасної медицини та усвідомленого професійного обов'язку, вияв активності студентів у власному розвитку як суб'єкта професійної діяльності з дотриманням етико-деонтологічних цінностей і норм. Для визначення кожного з компонентів уточнено критерії і показники, які перебувають у тісному взаємозв'язку й уможливають перевірку сформованості професійної ідентичності майбутніх МССС за чотирма рівнями (продуктивний (рівень усвідомлення), оптимальний

(рівень освоєння), базовий (рівень прийняття), початковий (рівень уявлень) за відповідною шкалою оцінювання.

3. На основі встановленого пріоритету формування професійної ідентичності майбутніх МССС визначено педагогічні умови, що сприяють її розвитку. Педагогічними умовами формування професійної ідентичності майбутніх МССС на засадах деонтологічного підходу є: психолого-педагогічний супровід становлення професійної ідентичності майбутніх МССС на різних етапах навчання; забезпечення формування деонтологічного світогляду майбутніх МССС; конструювання професійно-морального середовища на базі лікувально-профілактичних закладів у період виробничої практики; організація рефлексивно-творчої навчальної діяльності студентів. Розроблено структурно-функціональну модель формування професійної ідентичності майбутніх МССС на засадах деонтологічного підходу, яка охоплює цільовий, змістовий, операційно-діяльнісний, результативно-оцінювальний блоки та дає можливість організувати в освітньому процесі медичного коледжу цілеспрямовану й методично обґрунтовану роботу викладачів і студентів. У змісті *цільового* блоку відображена пріоритетна мета, завдання та принципи формування професійної ідентичності; *змістовий* блок є відображенням основних напрямів практико-зорієнтованої етико-деонтологічної підготовки у вивченні дисциплін «Основи психології та міжособове спілкування», «Історія медицини та медсестринства», «Основи медсестринства», «Медсестринська етика та деонтологія»; *операційно-діяльнісний* блок об'єднує форми, методи і засоби організації освітнього процесу в медичному коледжі на засадах деонтологічного підходу; *результативно-оцінювальний* блок представлений компонентами, критеріями, показниками та характеристикою рівнів сформованості професійної ідентичності майбутніх молодших спеціалістів сестринської справи.

4.3 метою доведення дієвості педагогічних умов та результативності використання в медичних коледжах структурно-функціональної моделі формування професійної ідентичності майбутніх МССС на засадах деонтологічного підходу проведено їхню верифікацію на основі аналітико-пошукової роботи. З метою аналізу результатів експериментального дослідження порівнювалися цифрові показники вхідного і підсумкового рівнів сформованості кожного компонента професійної ідентичності майбутніх МССС, які навчалися в контрольних та експериментальних групах. Аналіз динаміки рівнів сформованості професійної ідентичності майбутніх МССС засвідчив такі результати змін: збільшилася кількість студентів з продуктивним рівнем на 4,7 % у КГ і на 10,8 % в ЕГ; зросла кількість студентів із оптимальним рівнем на 3,6 % у КГ і на 14,5 % в ЕГ; зменшилась кількість майбутніх МССС з базовим та початковим рівнем відповідно на 4,6 % та 3,7 % у КГ та на 21,8 % і 3,6 % в ЕГ. Вірогідність отриманих результатів і достовірність експериментального дослідження доведено з використанням статистичних методів обробки даних педагогічного експерименту шляхом порівняння дисперсій і визначення критерію Фішера.

Проведене дослідження торкається лише деяких аспектів формування професійної ідентичності майбутніх МССС у процесі професійної підготовки в

медичних коледжах. Перспективи подальших досліджень вбачаємо у створенні навчально-методичного комплексу забезпечення формування професійної ідентичності майбутніх медичних працівників з використанням ідей деонтологічного підходу під час вивчення всіх дисциплін природничо-наукової підготовки, циклу гуманітарної, професійної і практичної підготовки з урахуванням наступності.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковано основні наукові результати дисертації

1. Козак Х. І. Зовнішні та внутрішні детермінанти становлення професійної ідентичності майбутніх фахівців сестринської справи на сучасному етапі. *Актуальні проблеми державного управління, педагогіки та психології*: зб. наук. праць. Херсон, 2015. Вип. 1 (12). С. 74–77.

2. Козак Х. І. Моральність молодших спеціалістів сестринської справи: постановка проблеми і можливі шляхи її вирішення. *Молодий вчений*: наук. журн. Херсон, 2016. № 12.1 (40). С. 440–443.

3. Козак К. И. Формирование профессиональной идентичности будущих младших специалистов сестринского дела в условиях медицинского колледжа: методологические подходы. *Вестник Казахского гуманитарно-юридического инновационного университета*. 2017. № 2 (34). С. 139–144.

4. Козак Х. І. Індикатори продуктивного застосування деонтологічного підходу в професійній підготовці майбутніх молодших спеціалістів сестринської справи. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*: електрон. наук. фах. вид. Сер.: Педагогіка. Хмельницький, 2017. Вип. 3. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadped_2017_3_10.

5. Мельничук І. М., Козак Х. І. Медичний коледж як освітнє середовище формування професійної ідентичності майбутніх фахівців сестринської справи. *Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти*: зб. наук. праць [Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету]. Рівне, 2017. Вип. 16 (59). С. 212–215.

6. Козак Х. Формування професійної ідентичності майбутніх молодших спеціалістів сестринської справи на засадах деонтологічного підходу. *Педагогіка безпеки*. Вінниця, 2018. № 1, т. 3. С. 87–88.

7. Козак Х. І. Обґрунтування педагогічних умов формування професійної ідентичності майбутніх молодших спеціалістів сестринської справи. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Сер.: Педагогічні науки: реалії та перспективи. Київ: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2018. Вип. 62. С. 100–103.

8. Козак Х. І. Структура професійної ідентичності майбутніх молодших спеціалістів сестринської справи. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України*. Сер.: педагогічні науки. Хмельницький, 2018. № 1 (12). С. 127–137.

Опубліковані праці апробаційного характеру

9. Козак Х. І., Сенюк Л. В. Виховання гуманного ставлення до пацієнтів у майбутніх медичних працівників. *Вища освіта в медсестринстві: проблеми і перспективи*: матеріали наук.-практ. конф з міжнар. участю (Житомир, 15–16 жовт. 2015 р.). Житомир, 2015. С. 68–69.

10. Сенюк Л., Козак Х. Підвищення педагогічної компетентності через самоосвіту. *Тенденції та перспективи розвитку наук і освіти в умовах глобалізації*: матеріали III міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (Переяслав-Хмельницький, 2–3 трав. 2015 р.). Переяслав-Хмельницький, 2015. С. 213–216.

11. Козак Х. І. Генеза сутності професійної підготовки майбутніх молодших спеціалістів сестринської справи. *Педагогіка і психологія: методика та проблеми практичного застосування*: матеріали всеукр. наук.-практ. конф. (Запоріжжя, 16–17 груд. 2016 р). Запоріжжя: Класичний приватний університет, 2016. С. 100–105.

12. Козак Х. І. Розвиток професійної Я-концепції майбутніх молодших спеціалістів сестринської справи в процесі професійної підготовки. *Theoretical and Applied Researches in the Field of Pedagogy, Psychology and Social Sciences: proceedings of the International Scientific Conference (Kielce, December 28–29, 2016)*. Kielce, 2016. С. 230–233.

13. Козак Х. І. Соціально-психологічні та соціально-філософські аспекти професійної ідентичності майбутніх медичних сестер. *Теоретико-методологічні основи розвитку освіти та управління навчальними закладами*: матеріали II всеукр. (з міжнар. участю) наук.-метод. конф. (Херсон, 18 лист. 2016 р.). Херсон, 2016. С. 87–91.

14. Козак Х. І. Деонтологічні принципи та психологічні особливості професійної взаємодії медичних сестер і пацієнтів. *Дослідження різних напрямків розвитку психології та педагогіки*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 16–17 черв. 2017 р.). Одеса, 2017. С. 78–82.

15. Козак Х. І. Професійна підготовка майбутніх молодших спеціалістів сестринської справи в контексті європейських інтеграційних процесів. *Теорія і методика виховання*: наук.-пед. вісник. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2017. Вип. 8. С. 18–20.

16. Козак Х. І. Ігрові технології в процесі підготовки студентів медичного коледжу. *Трансформаційні процеси в освіті та медицині: вітчизняний та зарубіжний контекст*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Тернопіль, 12–13 жовт. 2018 р.). Тернопіль: ТДМУ «Укрмедкнига», 2018. С. 121–123.

17. Козак Х. І. Сучасні проблеми фахової підготовки, професійної компетентності і професійної реалізації майбутніх медичних сестер. *Компетентнісний підхід у гуманітарній підготовці майбутніх фахівців медичної галузі*: матеріали регіонар. наук.-практ. конф. (Тернопіль, 11–12 груд. 2018 р.). Тернопіль: Вектор, 2018. С. 41–43.

Опублікована праця, яка додатково відображає наукові результати дисертації

18. Козак Х. І. Навчально-методичний комплекс формування професійної ідентичності майбутніх молодших спеціалістів сестринської справи на засадах деонтологічного підходу: навч.-метод. посіб. Тернопіль: Вектор, 2016. 67 с.

АНОТАЦІЇ

Козак Х. І. Формування професійної ідентичності майбутніх молодших спеціалістів сестринської справи на засадах деонтологічного підходу. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». – Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія МОН України, Хмельницький, 2019.

У дисертації здійснено фундаментальне дослідження проблеми формування професійної ідентичності майбутніх молодших спеціалістів сестринської справи на засадах деонтологічного підходу. Уточнено сутність, зміст і структуру професійної ідентичності майбутніх молодших спеціалістів сестринської справи, уточнено компоненти, удосконалено критерії, показники та рівні її сформованості. Теоретично обґрунтовано й експериментально перевірено дієвість педагогічних умов (психолого-педагогічний супровід становлення професійної ідентичності майбутніх молодших спеціалістів сестринської справи на різних етапах навчання; забезпечення формування деонтологічного світогляду майбутніх молодших спеціалістів сестринської справи; конструювання професійно-морального середовища на базі лікувально-профілактичних закладів у період виробничої практики; організація рефлексивно-творчої навчальної діяльності студентів) і розроблено структурно-функціональну модель формування професійної ідентичності майбутніх молодших спеціалістів сестринської справи на засадах деонтологічного підходу.

Ключові слова: майбутні молодші спеціалісти сестринської справи, професійна ідентичність, деонтологічний підхід, освітнє середовище медичного коледжу, біоетичні цінності, деонтологічні норми, педагогічні умови, структурно-функціональна модель.

Козак К. И. Формирование профессиональной идентичности будущих младших специалистов сестринского дела на основе деонтологического подхода. – Квалификационная научная работа на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 «Теория и методика профессионального образования». – Хмельницкая гуманитарно-педагогическая академия МОН Украины, Хмельницкий, 2019.

В диссертации осуществлено фундаментальное исследование проблемы формирования профессиональной идентичности будущих младших специалистов сестринского дела на основе деонтологического подхода. Уточнены сущность, содержание и структура профессиональной идентичности будущих младших специалистов сестринского дела, конкретизированы компоненты, усовершенствованы критерии, показатели и уровни ее сформированности. Теоретически обоснована и экспериментально проверена действенность педагогических условий (психолого-педагогическое сопровождение становления профессиональной идентичности будущих младших специалистов сестринского дела на разных этапах обучения, обеспечение формирования деонтологического

мировоззрения будущих младших специалистов сестринского дела; конструирование профессионально-нравственной среды на базе лечебно-профилактических учреждений в период производственной практики; организация рефлексивно-творческой учебной деятельности студентов) и разработана структурная модель формирования профессиональной идентичности будущих младших специалистов сестринского дела на основе деонтологического подхода.

Ключевые слова: будущие младшие специалисты сестринского дела, профессиональная идентичность, деонтологический подход, образовательная среда медицинского колледжа, биоэтические ценности, деонтологические нормы, педагогические условия, структурно-функциональная модель.

Kozak Kh. I. Formation of Professional Identity of the Future Junior Specialists in Nursing on the Basis of Deontological Approach. – Qualifying scientific work as a manuscript.

Thesis for obtaining a degree of Candidate of Pedagogical Sciences, speciality 13.00.04 «Theory and Methods of Vocational Training». – Khmelnytskyi Humanitarian-Pedagogical Academy Ministry of Education and Science of Ukraine, Khmelnytskyi, 2019.

The fundamental research of the problem of formation of professional identity of the future junior specialists in nursing on the basis of deontological approach has been realized in the dissertation. The state of development of the problem of formation of professional identity of the future junior specialists in nursing on the basis of deontological approach in psychological-pedagogical theory and in practice have been studied and analyzed. Formation professional identity of the future junior specialists in nursing on the basis of deontological approach provides for the process of mastering by students the standard professional requirements, which give them opportunity to adequately perceive medical reality, to be oriented in it, to produce professionally expedient strategies and tactics, tasks and plans of professional activity, to consciously regulate their own behavior within the limits of the established professional-regulatory imperatives. The professional identity, formed in such way, is characterized by the presence in the future junior specialists in nursing of a set of knowledge that reflects the substantive content of intellectual, worldview and moral values; the ability to predict and construct the process of professional activity, taking into account its specifics in interaction with the colleagues and patients and is determined by the content of norms of professional medical ethics and deontology, ethical-moral imperatives, professional-ethical ideals and values of medical activity.

The essence, content and structure of professional identity of the future junior specialists in nursing have been clarified; components, criteria, indicators and levels of its formation have been concretized. The effectiveness of pedagogical conditions has been theoretically substantiated and experimentally checked (psychological-pedagogical support of the formation of professional identity of the future junior specialists in nursing on different stages of study; ensuring the formation of the deontological outlook of the future junior specialists in nursing by enriching the content

of disciplines with information of interdisciplinary nature; constructing of professional-moral environment on the basis of treatment-prevention establishments during the period of practical training; organization of reflexive-creative educational activity of students of medical college); the structural-functional model of formation of professional identity of the future junior specialists in nursing on the basis of deontological approach has been developed. The content, forms and methods of formation of professional identity of the future junior specialists in nursing in medical colleges using the ideas of the deontological approach have been improved.

Key words: future junior specialists in nursing, professional identity, deontological approach, educational environment of medical college, bioethical values, deontological norms, pedagogical conditions, structure-functional model.

Підписано до друку 07.05.2019 р. Формат 60x84/16.
Друк офсетний. Кегль Times New Roman. Ум. друк. арк. 0,9.
Наклад 100 прим. Замовлення № 348.

Видавець ПП Заколотний М. І.
м. Хмельницький, вул. Соборна, 55
тел.: (0382)777-717
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 3770 від 28.01.2010 р.